

Symposium: „Ochrona zasobów genetycznych owiec w Polsce w latach 2004-2013”

Jacek Sikora

Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy, Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt, 32-083 Balice k. Krakowa

W dniach 5 – 6 listopada 2007 roku w Instytucie Zootechniki – Państwowym Instytucie Badawczym w Balicach odbyło się symposium: „Ochrona zasobów genetycznych owiec w Polsce w latach 2004 –2013”.

Na symposium zaproszeni zostali hodowcy ras owiec objętych Programem ochrony zasobów genetycznych owiec, przedstawiciele Polskiego Związku Owczarskiego, pracownicy Regionalnych Związków Hodowców Owiec i Kóz, przedstawiciele Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, naukowcy oraz doradcy rolni. Obecni byli również przedstawiciele firm sponsorujących to spotkanie. Otwarcia dokonał Dyrektor Instytutu Zootechniki – PIB – prof. dr hab. Jędrzej Krupiński. Tematyka zaprezentowana została w trzech sesjach.

Sesja I, prowadzona przez prof. dr hab. Bronisława Borysa, dotyczyła roli owiec ras rodzimych w rolnictwie ekologicznym i agroturystyce.

Prelegenci w swoich wystąpieniach omówili szeroko problemy związane z hodowlą owiec w aspekcie ekologicznym, wykorzystaniem owiec w agroturystyce oraz tradycyjnym produktem owczarstwa górskiego.

W drugiej części tej sesji odbyło się spotkanie panelowe, którego celem było powołanie do życia Stowarzyszenia Hodowców i Sympatyków Ras Rodzimych Owiec w Polsce. Inicjatywa Dyrektora Instytutu Zootechniki - PIB spotkała się z dużym zainteresowaniem hodowców. Zaowocowało to podpisaniem wielu wstępnych deklaracji o uczestnictwie w takim Stowarzyszeniu, którego organizacji podjął się prof. dr hab. Jędrzej Krupiński.

Pierwszy dzień obrad zakończył się uroczystą kolacją.

Drugi dzień rozpoczął się Sesją II, prowadzoną przez prof. dr hab. Jędrzeja Krupińskiego, dotyczącą Programów ochrony zasobów genetycznych owiec. W sesji tej scharakteryzowano i omówiono aktualne problemy dotyczące wszystkich ras owiec objętych tym Programem.

Tematyka dotycząca Programu ochrony zasobów genetycznych owiec została przedstawiona przez wielu prelegentów. Zaprezentowano wszystkie 13 ras i nakreślono problemy, które zaistniały w wyniku realizacji Programu.

Pierwszym zagadnieniem, sygnalizowanym przez wielu prelegentów, były wielkości poszczególnych populacji owiec. W trzech rasach: wrzosówka, owca pomorska i uhruska, liczba zwierząt jest już na tyle duża, że przypuszczalnie w oparciu o już istniejące stada zostaną wypełnione limity ilości owiec matek określone na lata 2007 – 2013.

Liczba owiec rasy uhruskiej w Programie ochrony zasobów genetycznych zmieniła się dość drastycznie w przeciągu niewielkiego przedziału czasowego. W pierwszym roku trwania Programu objęte nim były tylko dwa stada należące do Akademii Rolniczej w Lublinie. W roku 2007 zgłoszono i w konsekwencji przyjęto do programu 70 stad i 2772 sztuki owiec matek. Z tego też względu w dalszej pracy hodowlanej w obrębie tej rasy zaproponowano weryfikację zwierząt zgodnie z wzorcem rasowym, powiększanie stad wyłącznie od matek uhruskich objętych Programem oraz tworzenie nowych stad wyłącznie w oparciu o zweryfikowany materiał owcy uhruskiej.

Liczebności samicy owiec w programie rolno-środowiskowym
w latach 2005 – 2007 i planowane na rok 2013

Nazwa pakietu (rasa owiec)	Wielkość populacji		
	2005	2007	2013
Wrzosówka	1833	2958	7000
Świniarka	228	347	1200
Olkuska	179	259	800
Górska odmiany barwnej	142	222	1000
Merynos barwny	84	90	400
Uhruska	228	2772	5000
Wielkopolska	1376	1632	5000
Żeleźnieńska	122	184	500
Korideil	192	242	600
Kamieniecka	622	751	2000
Pomorska	2998	4435	6000
Merynos starego typu		3000	5000
Cakiel podhalański		3000	5000
RAZEM	8004	19 892	41 000

Istnieją także takie populacje, jak owce olkuskiej, merynosa barwnego, korideila, owce żelaźnieńskiej, w których mamy do czynienia z niewielką liczbą zwierząt i w których nie zapowiada się intensywne powiększenie liczby owiec matek.

Ewenementem jest hodowla merynosa barwnego. Jest on utrzymywany tylko w jednym stadzie, dlatego też wysunięto postulat, aby można było utworzyć stada satelitarne owiec tej rasy.

Z mało licznymi populacjami wiąże się kolejny problem, omówiony na przykładzie owcy olkuskiej, ale dotyczący także pozostałych ras. Wyniki prac dotyczących inbrodu, prowadzonych w gospodarstwie SGGW w Żelaznej, doprowadziły do sformułowania ważnych wniosków. Stwierdzono, że wzrost inbrodu jest sytuacją niekorzystną dla populacji i należy podjąć działania mające na celu kontrolę i obniżenie zbyt wysokiego jego wskaźnika. Zaproponowano analizę spokrewnienia materiału żeńskiego w stadzie i tryków przeznaczonych na sprzedaż, opieranie się na wskaźniku inbrodu przy remoncie stada, a także oszacowanie inbrodu dla wszystkich stad oraz dla całej populacji owiec olkuskich. Konieczny będzie także szybki transfer danych z wykotów ze stada do Regionalnego Związku i do Instytutu Zootechniki – PIB.

Istotnym elementem pracy hodowlanej, związanym z problematyką inbrodu, powinno być opracowanie schematu rotacji tryków. Problem ten został zaznaczony przy omawianiu zagadnień związanych z owcą uhruską, wrzosówką

i pomorską. Pani Dyrektor Regionalnego Związku Hodowców Owiec i Kóz z Malborka zaproponowała dobrze funkcjonujący model rotacji tryków opracowany w tamtejszym Związku. Planowe przemieszczanie tryków oparte jest na zasadzie stworzenia ich rejestrów w każdym stadzie i typowania ich przez pracowników RZHOiK Malbork. Wytypowane tryki są kierowane do konkretnych stad ściśle według zaleceń Związku. W dużych stadach dopuszczalne jest stosowanie tryków z własnej produkcji. Hodowca musi przestrzegać zasady obowiązującej w Programie ochrony zasobów genetycznych owiec mówiącej, że na 1 tryka może przypadać maksymalnie 30 sztuk owiec matek.

Wraz z zawężaniem się zmienności genetycznej w obrębie poszczególnych populacji zaczynają pojawiać się niekorzystne zjawiska i cechy. Na przykład, u owiec rasy wrzosówka wystąpiła niekorzystna zmiana ubarwienia okrywy wełnistej. Badania przeprowadzone w Instytucie Zootechniki – PIB oraz SGGW dowiodły, że zwiększył się wyraźnie udział procentowy umaszczenia czarnego i jasnosiwego – kolorystyki niekorzystnej, a zmniejszył się udział umaszczenia ciemnosiwego i siwego – zgodnego ze wzorcem. W badaniach tych, a także przy corocznej licencji młodych zwierząt przeznaczonych do hodowli zaobserwowano niepokojącą tendencję do występowania jednofrakcyjnej okrywy wełnistej odbiegającej od wzorca.

Zaprezentowano i scharakteryzowano ra-

sy owiec, które wchodzi do Programu w 2008 roku. Są to cakiel podhalański oraz merynos polski w starym typie.

Zaproponowano także stworzenie oddzielnej bazy danych dla owiec objętych ochroną. W bazie tej powinny być gromadzone informacje o cechach charakterystycznych, na przykład dotyczących użytkowania wełnistego. Baza taka powstaje obecnie w Instytucie Zootechniki – PIB.

W Sesji III, prowadzonej przez dr Elżbietę Martyniuk, nt. aspektów prawnych i hodowlanych realizacji programów ochrony zasobów genetycznych owiec, wystąpili przedstawiciele Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Polskiego Związku Owczarskiego, omawiając realizację programu ochrony zasobów genetycznych owiec na poziomie ustawodawstwa oraz zagadnień hodowlanych.

W kolejnym wystąpieniu (Sesja IV) omówiono bardzo ważny i sygnalizowany wcześniej problem, a mianowicie – znaczenie inbredu w mało licznych populacjach zwierząt. Został przedstawiony program komputerowy umożliwiający kontrolę inbredu na poziomie stada oraz populacji.

Na koniec tej sesji wystąpili sponsorzy przedstawiając informacje o swych produktach. Przedstawiciel JHJ, sp. z o.o., omówił środki dezynfekcyjne stosowane w produkcji zwierzęcej. W ofercie firmy Bentley Polska, sp. z o.o., znalazły się między innymi wagi do ważenia zwierząt, kolczyki oraz piece do spalania padłych zwierząt.

Ostatnim punktem spotkania hodowców była dyskusja, po której prof. dr hab. Jędrzej Krupiński podsumował i zakończył sympozjum.

Polska owca górská (fot. A. Kawęcka)
Polish Mountain Sheep (photo A. Kawęcka)